

Nr 34.

Utlåtande i anledning av fullmäktiges i riksgäldskontoret framställning om fortsatt utgivning av snabbprotokoll från riksdagsdebatterna m. m.

Alltsedan vårsessionen 1952 ha genom riksgäldsfullmäktiges försorg såsom en försöksanordning utgivits särskilda protokoll från riksdagens debatter i enlighet med av riksdagen godkända riktlinjer.¹ Dessa debattprotokoll — i det följande benämnda *Riksdagsdebatterna* — utgivas jämlikt riksdagens beslut även under innevarande höstsession.

I skrivelse till bankoutskottet den 29 oktober 1953 ha *fullmäktige i riksgäldskontoret* hemställt, att bankoutskottet måtte föreslå riksdagen besluta, att från och med 1954 års riksdag särskilda debattprotokoll skola utgivas genom fullmäktiges i riksgäldskontoret försorg i huvudsaklig överensstämmelse med hittillsvarande riktlinjer.

Till stöd för sin hemställan ha fullmäktige anfört följande:

I en till fullmäktige den 27 augusti 1953 avgiven promemoria (Bihang 1) har f. d. riksgäldsdirektören F. Sandberg, vilken på fullmäktiges uppdrag lett den hittillsvarande försöksverksamheten med Riksdagsdebatterna, lämnat en redogörelse för utgivningen av Riksdagsdebatterna under vårsessionen 1953. Av denna framgår bland annat, att publikationen i allmänhet förelegat i tryck för ett förmiddagsplenium följande dag och för ett kvällsplenium andra (söcken-)dagen därefter. De utgivningstider, som till en början angivits såsom det mål, som borde eftersträvas, ha sålunda i stort sett kunnat hållas. Delvis har detta möjliggjorts genom att stenografernas inställelsetid i kamrarna förkortats från 30 till 15 minuter, vilket haft till följd en tidigare utskrift av stenogrammen.

Kostnaderna för Riksdagsdebatterna under höstsessionen 1952 samt vårsessionen 1953 (Bihang 2) uppgingo — efter avdrag av influtna prenumera-tionsavgifter å ca 9 000 kronor — till sammanlagt ca 99 000 kronor. Efter det Riksdagsdebatterna börjat utgivas har även antalet stenografer i första kammaren måst ökas med två, innebärande en merkostnad om ca 20 500 kronor. Till jämförelse kan nämnas, att fullmäktige av 1952 års riksdag erhållit bemyndigande att av det under huvudtiteln Riksdagen och dess verk m. m. uppförda förslagsanslaget till kostnader för riksdagstrycket taga i anspråk ett belopp av förslagsvis 150 000 kronor till utgivningen av Riksdagsdebatterna under hela 1953 års riksdag.

Antalet prenumeranter å Riksdagsdebatterna var under år 1952 193 för första kammaren och 264 för andra kammaren, medan motsvarande siffror

¹ Se sammansatta konstitutions- och bankoutskottets utl. nr 1/1951 samt bankoutskottets utl. nr 34/1952.

1 *Bihang till riksdagens protokoll 1953. 8 saml. Nr 34.*

under vårsessionen 1953 hade ökat till 289 respektive 503. Prenumeranternas fördelning på olika grupper framgår av en i bihang 2 intagen uppställning.

De erfarenheter, som hittills vunnits av Riksdagsdebatterna, måste anses gynnsamma. Den omständigheten, att publikationen i allmänhet relativt snabbt utkommit i tryck, har medfört, att intresset för densamma påtagligt stegrats, såväl bland riksdagsmännen och inom statsförvaltningen som hos pressen och allmänheten; Riksdagsdebatterna har på så sätt kunnat fylla sitt huvudsakliga ändamål, nämligen att tjäna såsom underlag för den aktuella politiska debatten. Uppenbart är, att dessa snabbprotokoll fylla ett behov, och det torde därför enligt fullmäktiges mening icke böra ifrågakomma att upphöra med utgivningen av desamma; i varje fall synes detta icke böra övervägas, förrän det i framtiden kan bli tekniskt och organisatoriskt möjligt att åstadkomma definitiva protokoll inom ungefärligen motsvarande tid som Riksdagsdebatterna. Fullmäktige vilja fördenskull föreslå, att beslut nu fattas om att Riksdagsdebatterna må, såsom en permanent anordning, från och med vårsessionen 1954 genom fullmäktiges försorg utgivas i huvudsak enligt hittillsvarande riktlinjer samt att kostnaderna härför skola beräknas under det å huvudtiteln Riksdagen och dess verk m. m. uppförda förslagsanslaget till Kostnader för riksdagstrycket.

Prenumerationspriset på Riksdagsdebatterna, som ursprungligen utgjorde 20 kronor för vardera kammarens protokoll, har fr. o. m. 1953 års riksdag sänkts till 15 kronor. Sistnämnda pris kommer tills vidare att bibehållas oförändrat. Fullmäktige ha för avsikt att även i fortsättningen på olika sätt verka för en ökning av antalet prenumeranter.

Då Riksdagsdebatterna även i fortsättningen böra anses utgöra en självständig publikation utanför de ordinarie riksdagsprotokollen, torde någon ändring icke erfordras i de i riksdagsstadgans § 5 intagna bestämmelserna om protokollföringen i riksdagens kamrar. Däremot synes, under förutsättning, att ett ej tidsbegränsat uppdrag nu lämnas fullmäktige att ombesörja utgivningen av särskilda debattprotokoll, böra i reglementet för riksgäldskontoret införas en bestämmelse härom. Förslag till sådan reglementsbestämmelse torde senare få underställas bankoutskottet.

I detta sammanhang vilja fullmäktige något beröra frågan om *mekanisk upptagning av kamrarnas debatter*, vilken fråga sedan flera år tillbaka varit föremål för fullmäktiges fortlöpande uppmärksamhet och även av fullmäktige upptagits till behandling i olika framställningar till bankoutskottet angående snabbare publicering av riksdagens protokoll. En kortfattad sammanställning av vad som tidigare förevarit i denna fråga har såsom bihang 3 fogats vid denna skrivelse.

Jämsides med utgivningen av Riksdagsdebatterna ha, såsom framgår av de i bilagorna A och C lämnade uppgifterna, vid flera olika tillfällen anställts försök med mekanisk upptagning på band eller skiva av andra kam-

marens debatter. Tidigare ha dessa försök begränsats till att avse allenast anföranden, hållna i talarstolen, men under innevarande års riksdags vårsession ha försöken utvidgats att omfatta även anföranden från en del bänkplatser.

Sammanfattningsvis torde om dessa försök kunna sägas, att de varit av värde för bedömande av möjligheterna att helt övergå till mekanisk upptagning av debatterna. Det har sålunda i stort sett visat sig möjligt att enbart med ledning av maskinell ljudupptagning på ett tillfredsställande sätt återgiva anförandena i skrift. I vissa fall — detta gäller såväl anföranden, hållna från talarstolen, som anföranden från bänkplats i närheten av utplacerade mikrofoner — ha dock de anställda försöken utvisat en viss ojämnhet i återgivningen med därav följande svårigheter att utskri- va anförandena. Med anledning härav har en undersökning verkställt av experter på området, och ett förslag har nu uppgjorts till förbättrade tekniska anordningar för ljudupptagningen, vilka beräknas skola kunna eliminera de nämnda svårigheterna vid ljudåtergivningen. Beträffande detta förslag — till mikrofon- och högtalارانläggning för andra kammarens plenisal — torde få hänvisas till härvid fogade handlingar (Bihang 4 och 5), nämligen dels skrivelse från LM Ericssons Försäljningsaktiebolag, dels ock över förslaget av chefen för Radiotjänsts tekniska avdelning, ingenjören J. von Utfall, avgivet utlåtande. Förslaget avser icke blott ljudupptagning för inspelning på skivor för Riksdagsdebatterna utan åsyftar även förbättrad ljudåtergivning för kammarens ledamöter samt ljudupptagning för rundradioutsändning. Anläggningen skulle bestå dels av ett kontrollrum, som för inrymmande av apparatur för volymkontroll samt omkopplarbord skulle inrättas i andra kammarens entresolvåning, dels ock av i kammaren och på läktaren uppsatta mikrofoner och högtalare jämte erforderliga ledningar.

Kostnaderna för ifrågavarande mikrofon- och högtalارانläggning beräknas till omkring 70 000 kronor, vartill emellertid komma kostnader för kontrollrummets utförande, beräknade till ca 10 000 kronor.

Fullmäktige ha, såsom redan i det föregående berörts, under en följd av år ägnat uppmärksamhet åt frågan om upptagning på mekanisk väg av riksdagens debatter och sökt följa den tekniska utvecklingen på förevarande område. Härvid ha fullmäktige letts av tanken, att den mekaniska ljudupptagningsmetoden i fulländat skick skulle kunna innebära ett hjälpmedel i strävandena att åstadkomma en snabbare publicering av riksdagens protokoll och för statsverket kunna medföra icke oväsentliga besparingar. Det vill emellertid av de hittills verkställda försöken med mekanisk ljudupptagning synas, som om utvecklingen ännu icke nått fram till den punkt, där definitiv ställning kan tagas till frågan, om denna ljudupptagningsmetod bör fullt genomföras för riksdagens vidkommande. Det torde vara klokt att ännu någon tid pröva sig fram. Det förslag till mikrofon- och

högtalaranläggning i andra kammaren, som nu framlagts av LM Ericssons Försäljningsaktiebolag, bör därför betraktas allenast såsom avseende en ytterligare försöksanordning på förevarande område.

Emellertid har under senare tid uppkommit fråga om ändring av bänkinredningen i andra kammarens plenisal. I detta läge ha fullmäktige icke ansett lämpligt, att några mera omfattande installationer nu göras i kammaren, varför det nämnda förslaget torde få vila någon tid, innan ställning toges till detsamma. Fullmäktige ha för avsikt att sedermera återkomma i detta ärende. Tills vidare torde de ytterligare försök med mekanisk ljudupptagning, som eventuellt kunna anses påkallade, få ske i samma begränsade utsträckning som hittills.

Utskottet. Fullmäktige i riksgäldskontoret ha i förevarande skrivelse lämnat redogörelse för den under vårsessionen 1953 fortsatta utgivningen av snabbprotokollen från riksdagsdebatterna och de därvid vunna erfarenheterna. Fullmäktige ha föreslagit, att sådana protokoll skola utgivas även i fortsättningen från och med 1954 års riksdag. Utskottet har kommit till den uppfattningen, att tillräcklig erfarenhet vunnits av utgivningsverksamheten för att beslut nu bör kunna fattas om att debattprotokollen tills vidare skola utgivas i huvudsak enligt hittillsvarande riktlinjer. Utskottet finner liksom riksgäldsfullmäktige att det i varje fall icke kan ifrågakomma att upphöra med utgivningen förrän det kan bli tekniskt och organisatoriskt möjligt att åstadkomma definitiva protokoll på ungefär lika kort tid som snabbprotokoll.

Prenumerationspriset på snabbprotokollen, som tidigare uppgått till tjuvu kronor, utgör för närvarande femton kronor för vardera kammarens protokoll. Fullmäktige ha förklarat sig ämna tills vidare bibehålla detta pris oförändrat och på olika sätt söka verka för en ökning av antalet prenumeranter. Inom fullmäktige ha herrar Näsgård och Svensson till protokollet låtit anteckna, att de för sin del förordat en sänkning av prenumerationspriset till tio kronor för vardera kammarens protokoll. Även om antalet prenumeranter på sätt närmare framgår av fullmäktiges framställning under innevarande år ökat, finner utskottet det kunna ifrågasättas huruvida icke en sänkning av priset till tio kronor bör ytterligare övervägas, varigenom publikationen skulle kunna få en vidare spridning.

Slutligen vill utskottet uttala sin tillfredsställelse över att försök med mekanisk ljudupptagning komma att bedrivas även fortsättningsvis. Enligt utskottet framstår det nämligen som angeläget, att omsorgsfull prövning sker av möjligheterna att förbättra ej blott ljudupptagningen för inspelning på skivor för snabbprotokollen utan även ljudåtergivningen för kammarnas ledamöter och på läktarna.

Vad fullmäktige i övrigt anfört har icke givit utskottet anledning till särskilt uttalande.

Åberopande det anförda hemställer utskottet,

att riksdagen, i anledning av fullmäktiges i riksgäldskontoret förevarande framställning, måtte besluta, att från och med 1954 års riksdag särskilda debattprotokoll skola utgivas genom fullmäktiges i riksgäldskontorets försorg i huvudsaklig överensstämmelse med hittillsvarande riktlinjer.

Stockholm den 1 december 1953.

På bankoutskottets vägnar:

FRANS SEVERIN.

Närvarande:

från första kammaren: herrar Ewerlöf, Fahlander, Mogård, Werner, De Geer, Johannesson, Nordenson och Boo;

från andra kammaren: herrar Severin i Stockholm, Nilsson i Landskrona, Sköldin, Nygren, Gustafson i Göteborg, Gavelin, Jönsson i Rossbol och Löfgren.

P M

ang. utgivningen av Riksdagsdebatterna under vårsessionen 1953.

Under tiden januari—april har i regel utgivits ett nummer i veckan av *Riksdagsdebatterna*, nämligen efter onsdagarnas arbetsplena. Under maj utkom till en början 2 à 3 nummer i veckan och därefter 4 à 5 nummer per vecka. Sammanlagt har för första kammaren utgivits 40 nummer och för andra kammaren 49 nummer, därav under maj 17, respektive 21 nummer.

I allmänhet har publikationen utkommit av trycket för ett förmiddagsplenum följande dag och för ett kvällsplenum andra dagen efter detta. Vid de tillfällen, då plenum hållits dag före söndag eller helgdag, har utgivningen dock skett först närmast följande söckendag.

Med den stora anhopning av tryck, som förelåg under maj, uppstod vid något tillfälle en förskjutning i nämnda utgivningstider med en eller annan dag. De sista debattprotokollen, avseende plenum den 29 maj, förelåg emellertid i tryck påföljande dag.

Stenografernas inställelsetid i kamrarna, som under 1952 års vårsession i allmänhet var 30 minuter, har under årets vårsession varit 15 minuter. Genom denna förkortning av inställelsetiden har utskrifterna förelegat färdiga tidigare än under föregående år.

Försök med *maskinell upptagning* av anförandena har gjorts i stor utsträckning under andra kammarens plena. Därvid har upptagits såväl anföranden från talarstolen som från en del bänkplatser, vid vilka mikrofoner provisoriskt uppsatts.

Resultatet av upptagningarna har varit synnerligen ojämnt. En del anföranden har vid återgivningen hörts mycket bra, och för sådan utskrivning tränade maskinskrivare har kunnat utskrive anförandena till en god text på mycket kort tid. Anföranden, upptagna på skivor omfattande tio minuter, har sålunda utskrivits på 30 minuter. Andra anföranden åter har varit mycket svåra att uppfatta vid återgivningen och har därför krävt mycket lång tid vid utskrivningen även för vana maskinskrivare. I en del fall har det varit omöjligt att göra en fullständig utskrift.

Med anledning av denna ojämnhet i återgivningen har en undersökning gjorts av experter på området och ett förslag har uppgjorts till förbättrade tekniska anordningar för ljudupptagningen. Förslaget har överlämnats till fullmäktige i riksgäldskontoret.

I den redogörelse, som lämnades för utgivningen av Riksdagsdebatterna för vårsessionen 1952, framhölls att de för andra kammarens stenograf- och maskinskrivningspersonal upplåtna lokalerna i entresolvåningen åt Riksgatan icke vore tillräckliga. Detta kunde, anfördes det, avhjälpas genom att balkongvåningen mellan kamrarnas entresolvåningar på lämpligt sätt inreddes för stenografernas disposition. Denna lokalfråga har ännu icke lösts, och stora olägenheter vållas därför för andra kammarens stenografarbete.

Stockholm den 27 augusti 1953.

F. SANDBERG.

Bihang 2.

Kostnader för Riksdagsdebatterna höstsessionen 1952—vårsessionen 1953.

				Höst- sessionen 1952	Vår- sessionen 1953
Tryckning och häftning:					
Första kammaren					
Höstsessionen	25 ark.	medelkostnad	195 kr per ark	} 4 875:—	16 274: 94
Vårsessionen	86 » ,	»	189*) » » »		
Andra kammaren					
Höstsessionen	42 ^{1/2} » ,	»	245 » » »	} 10 405:—	31 806: 53
Vårsessionen	142 » ,	»	224*) » » »		
				15 280:—	48 081: 47
Papper				1 461:—	4 973: 33
Föreståndare med biträde				2 086:—	5 160: 60
Vaktmästare				2 121:—	5 303: 40
Maskinskrivning				4 459:—	17 287: 75
Diverse				540:—	1 359: 85
				25 947:—	82 166: 40
				108 113: 40	
Härifrån avgår influtna prenumerationsavgifter (inkl. postavgifter)				./.	8 987:—
				Summa kr.	99 126: 40

Härtill kommer vissa kostnader för underhåll och amortering av skrivmaskiner, användning av riksgäldskontorets adresseringsutrustning, allmänna administrationskostnader m. m.

Efter det Riksdagsdebatterna börjat utgivas, har antalet stenografer i första kammaren ökat med två.

Fördelning av prenumeranterna å Riksdagsdebatterna på vissa olika grupper vid vårsessionens slut.

	Antal exemplar			
	FK		AK	
	År 1952	År 1953	År 1952	År 1953
Pressen	77	98	86	104
Politiska o. fackl. organisationer	47	102	61	155
Övriga	69	89	117	244
Summa	193	289	264	503

Stockholm den 22 oktober 1953.

O. SANDIN.

*) Den lägre medelkostnaden under vårsessionen 1953 har delvis berott på att övertid på grund av avtalstvist ej kunnat erhållas i full utsträckning.

Ang. mekanisk upptagning av kamrarnas debatter.

1937 års stenografkommitté, som tillsattes av riksgäldsfullmäktige för utredning av frågan om snabbare publicering av riksdagsprotokollen, diskuterade jämväl frågan om mekanisk upptagning av riksdagsdebatterna. Då emellertid en anläggning för ljudupptagning inom riksdagen skulle bliva synnerligen dyrbar utan att därmed vunnes garantier för ett fullgott resultat, hade kommittén ansett, att denna fråga för det dåvarande kunde avföras från diskussionen. I detta sammanhang påpekades, att det även vid ett system med mekanisk ljudupptagning skulle erfordras personal för utskrift och revidering av de upptagna anförandena, och likväl skulle man icke helt kunna avvara stenograferna i händelse av uppkomna tekniska fel i apparaturen etc.

Frågan om mekanisk ljudupptagning av kamrarnas debatter upptogs sedermera i anledning av uttalanden av 1937 års riksdag till övervägande inom riksgäldsfullmäktige, som framlade förslag i ämnet i *skrivelse till bankoutskottet den 26 januari 1939*. Förslaget ledde icke till någon åtgärd — enligt vad bankoutskottet i skrivelse till fullmäktige den 25 maj samma år meddelade i huvudsak beroende på att något mera allmänt intresse inom riksdagen icke då förelåge för ett slopande av systemet med stenografisk upptagning av riksdagens förhandlingar.

1946 års kommitté för riksdagstrycket, som avgav sitt betänkande med förslag till rationalisering av riksdagstrycket den 24 april 1947, hade frågan om mekanisk upptagning av kamrarnas debatter uppe till diskussion. Enligt kommittén borde möjligheten av att medelst mekaniska ljudupptagningsmetoden åstadkomma en snabbare publicering av riksdagsprotokollen ytterligare övervägas, sedan den därför erforderliga tekniska apparaturen blivit i praktiken närmare utprovad.

Sedan frågan varit föremål för överväganden inom riksgäldsfullmäktige, uppdrogo fullmäktige i oktober 1949 åt dåvarande riksgäldsdirektören *F. Sandberg* att undersöka möjligheterna att åstadkomma en snabbare publicering av kamrarnas debatter. Utredningsmannen, som redovisade sitt uppdrag i en till fullmäktige den 5 oktober 1950 avgiven promemoria, ansåg, med hänvisning till under höstsessionen 1949 i andra kammaren verkställda försök, att det icke kunde ifrågakomma att då övergå till mekanisk upptagning av debatterna, men förordade dock, att ytterligare försök gjordes med sådan upptagning av anförandena från talarstolen i likhet med nyssnämnda under höstsessionen 1949 anställda försök. För egen del funno fullmäktige denna fråga vara förtjänt av den största uppmärksamhet och förordade därför, att den mekaniska ljudupptagningsmetoden, vilken kunde förväntas komma att i en nära framtid ytterligare tekniskt fulländas, prövades jämsides med den av fullmäktige förordade försöksanordningen för debatternas publicering under 1951 års riksdag men i större omfattning än dittills.

Bankoutskottet vid 1950 års riksdag framhöll i anledning härav i sitt utlåtande nr 26, att utskottet vore av den uppfattningen, att inom området för teknisk upptagning och återgivning av muntliga anföranden, särskilt med hänsyn till den snabba utveckling som skett och allttjämt skedde på detta område, sådana hjälpmedel måhända snart nog komme att finnas tillgängliga, att utskrivningen av debattprotokollen skulle till största delen

kunna grundas enbart på dem. I varje fall borde denna upptagningsmetod, såsom också riksgäldsfullmäktige funnit önskvärt, ytterligare prövas och i en större omfattning än ditills. I enlighet med utskottets hemställan uppdrog riksdagen åt fullmäktige att med beaktande av vad utskottet anfört föranställa om fortsatt utredning av frågan om snabbare publicering av riksdagens protokoll.

Med anledning av riksdagens nämnda beslut tillsatte fullmäktige i februari 1951 en ny kommitté, *1951 års kommitté för riksdagens protokoll*. Kommittén avgav sitt betänkande i ämnet den 3 oktober 1951. Betänkandet innefattade förslag angående utgivning under 1952 års riksdag av särskilda snabbprotokoll från riksdagens debatter. Frågan om upptagning på mekanisk väg av riksdagsdebatterna hade av kommittén ägnats ingående uppmärksamhet. Genom de i kamrarna tidigare anställda proven samt genom inhämtade upplysningar från vissa utländska parlament och Förenta Nationerna hade kommittén kommit till den slutsatsen, att den stenografiska uppteckningen av debatterna ännu icke kunde utbytas mot en mekanisk upptagning.

Kommitténs förslag, som av fullmäktige med skrivelse den 18 oktober 1951 överlämnades till bankoutsrottet, behandlades av *sammansatta konstitutions- och bankoutsrottet vid 1951 års riksdags höstsession*. I sitt av riksdagen godkända utlåtande nr 1 sade sig utskottet mot bakgrunden av kommitténs uttalanden i frågan ej kunna för det dåvarande förorda en övergång till ett system med mekanisk upptagning av riksdagens debatter, vilket system ändock måste kompletteras med ett visst antal stenografer. Utskottet framhöll emellertid betydelsen av att fullmäktige ägnade förevarande spörsmål fortsatt uppmärksamhet och toge de initiativ, som kunde komma att påkallas av utvecklingen på ifrågavarande område. Emellertid förordade utskottet anskaffandet av maskinell utrustning för upptagning av anföranden, som hölles från talarstol. Härigenom skulle, ansåg utskottet, värdefulla erfarenheter kunna vinnas i fråga om den mekaniska metodens användbarhet samt stenografernas arbete kunna i viss utsträckning underlättas.

I skrivelse till bankoutsrottet den 16 oktober 1952, vilken behandlades av *bankoutsrottet vid 1952 års riksdags höstsession* i dess utlåtande nr 34, togo fullmäktige, i samband med en redogörelse för utgivningen av särskilda debattprotokoll under 1952 års riksdags vårsession, upp frågan om fortsatt försöksutgivning av sådana protokoll. Härvid meddelade fullmäktige, att under vårsessionen 1952 företagits vissa prov — ehuru i mindre omfattning — med mekanisk upptagning av anföranden, hållna från talarstolen. Sedan dessa anföranden blivit utskrivna, hade verkställts vissa beräkningar av personalbehov m. m. vid en fullt genomförd mekaniserad ljudupptagning. Dessa beräkningar, som verkställts av f. d. riksgäldsdirektören F. Sandberg, hade såsom särskild bilaga fogats vid fullmäktiges nysnämnda skrivelse. För egen del framhöll fullmäktige »beträffande förevarande synnerligen svårlösta spörsmål», att det vore lämpligt att i något större omfattning än ditills och med aktgivande på de tekniska nyheter på detta område, som kunde framkomma, fullfölja de inledda försöken för att få säkrare hållpunkter för ett bedömande av möjligheterna och lämpligheten att framdeles övergå till ett system med mekanisk upptagning av kamrarnas debatter. Fullmäktiges ifrågavarande uttalanden föranledde icke någon erinran från utskottets sida.

Den 5 november 1952 anordnades i andra kammaren ett större upplagt försök med maskinell upptagning av debatterna. Försöket avsåg huvudsakligen att få någon erfarenhet om redigeringsarbetets utförande vid maskinell upptagning, medan vid de tidigare försöken någon redigering av utskrifterna icke förekommit. En redogörelse för ifrågavarande försök har lämnats av f. d. riksgäldsdirektören Sandberg i en av honom till fullmäktige den 15 december 1952 överlämnad promemoria, i vilken bland annat lämnats följande sammanfattning av erfarenheterna av nämnda försök:

»Den nu utförda maskinella upptagningen har givit den värdefulla erfarenheten, att det är möjligt att upptaga från talarstolen hållna anföranden så tydligt, att anförandena kan fullständigt återgivnas i skrift. Vad sedan angår redigeringen av anförandena torde icke finnas någon tvekan om, att de under förutsättning att härför anlitas kompetent och rutinerad personal, bör kunna redigeras ut till en fullt godtagbar, för tryckning avsedd text.

Såsom ofta framhållits vid diskussionen om användning av maskinell upptagning i stället för stenografisk, torde redigeringen vid den mekaniska upptagningen ställa sig mera besvärlig och mera tidskrävande än vid den stenografiska upptagningen, där en hel del redigeringsarbete sker under stenograferingen. Fråga är emellertid om icke — beroende på det sätt bearbetningen av utskrifterna från den maskinella upptagningen synes ha utförts t. ex. vid kongresser o. d. — besvärligheterna framstått större än de i verkligheten behöver vara. Utskrivningen av anförandena och utskrifternas redigering torde icke ha påbörjats omedelbart utan uppskjutits till någon eller några dagar senare, då det gällt för kanske härför ovana personer att utskrivna respektive redigera måhända hundratals sidor. Det är förklarligt, att detta arbete ställt sig besvärligt.

Om utskrivningen och redigeringen utföres i små etapper av kompetenta personer omedelbart efter det anförandet hållits, kan detta arbete icke vara så avsevärt mera invecklat att utföra än motsvarande arbete vid stenografisk upptagning.

En annan fråga är däremot, hur lång tid redigeringsarbetet kräver vid maskinell upptagning. Någon bestämd uppfattning härom kan man icke få förrän genom en rad av försök, utförda med tillhjälp av för redigeringsarbetet kompetent och rutinerad personal. Skulle det därvid visa sig, att redigeringen tar avsevärt mer tid än de av mig beräknade 30 minuterna för ett 10-minutersanförande, kommer den ekonomiska vinsten av en övergång till maskinell upptagning att betydligt reduceras.

Då, som nämnts, den nu gjorda upptagningen från talarstolen givit goda erfarenheter i fråga om ljudets riktiga återgivning, synes onödigt att tills vidare göra ytterligare upptagningar från talarstolen. Om frågan om den maskinella upptagningen i riksdagen skall ytterligare bedrivas, torde det riktiga vara att ägna uppmärksamheten åt spörsmålet om, hur en eventuell upptagning från bänkplatserna bör anordnas.»

Under *vårsessionen 1953* ha förnyade försök med maskinell upptagning av anförandena, nu i större omfattning än tidigare, anställts under andra kammarens plena. Härvid ha upptagits såväl anföranden från talarstolen som från en del bänkplatser, vid vilka mikrofoner provisoriskt uppsatts. Resultatet av dessa upptagningar ha redovisats i en av f. d. riksgäldsdirektören Sandberg den 27 augusti 1953 avgiven promemoria, till vilken torde få hänvisas. (Se Bihang 1.)

Stockholm i riksgäldskontorets kanslibyrå den 23 oktober 1953.

Bihang 4.

L. M. Ericssons
Försäljningsaktiebolag.

*Preliminärt förslag till mikrofon- och högtalaranläggning för 2:a kammarens
plenisal i riksdagshuset.*

Anläggningens ändamål:

1. Ljudåtergivning för kammarens ledamöter och åhörare.
2. Ljudupptagning för rundradioutsändning.
3. Ljudupptagning för inspelning på skivor för snabbprotokoll.

Anläggningens utförande:

Ett kontrollrum iordningställes förslagsvis i utrymme bakom klockan i plenisalen. Från kontrollrummet skall inspelningsteknikern ha full överblick av plenisalen.

I kontrollrummet placeras manöverbordet, varifrån hela anläggningen dirigeras.

Manöverbordet:

Detta innehåller alla för anläggningens handhavande erforderliga manöver- och kontrollorgan.

I manöverbordet ingår:

Tryckomkastare för individuell inkoppling av mikrofonerna. Eventuellt med lampor för markering av vilken mikrofon som inkopplats.

Högklassig förförstärkare av plug-in typ. En reservförstärkare av samma typ för snabbt utbyte vid ev. fel på den ordinarie förstärkaren.

Mixerpanel för individuell reglering av tre ingående mikrofonkanaler.

Stort och tydligt avläsbart instrument för indikering av ljudnivån.

Fast inställda dämpsatser jämte omkastare för sex utgående linjer.

Plats för 2 st. inspelningsapparater (för snabbprotokoll).

Erforderliga reläer för automatisk urkoppling av högtalare i närheten av den mikrofon som inkopplats.

Effektförstärkare, 50 watt, för högtalare i bänkarna.

Kontrollhögtalare, om inte denna placeras på annan plats i kontrollrummet.

Mikrofoner:

Erforderligt antal mikrofoner av samma typ som de i provanläggningen använda uppsättas i plenisalen. På talmannens bord och på talarstolen användas befintliga mikrofoner. Samtliga mikrofoner inkopplas till separata omkastare i manöverbordet. Mikrofonerna i bänkarna sammanförs och inkopplas till ingångskanal 1, och mikrofonerna vid talmannens bord och talarstolen inkopplas till kanal 2 resp. 3.

Högtalare:

Erforderligt antal högtalare monteras i bänkarnas ryggstöd. Befintliga högtalare på åhörarläktarna användas. Eventuellt utökas denna del av an-

läggningen med uttag för hörtelefoner på pressläktaren. Befintlig högtalare vid stenografbordet användes och likaså högtalaren i partilokalen. All manövrering såsom tillslag av mikrofoner och högtalare kommer att ske i kontrollbordet.

Ledningar:

Separata skärmade mikrofonkablar framdragas från kontrollrummet till varje mikrofon. Till högtalarna framdragas även separata linjer.

Stockholm i juni 1953.

L. M. ERICSSONS SVENSKA FÖRSÄLJNINGSAKTIEBOLAG
Planeringssektionen

M. Sundqvist.

Bihang 5.

Betr. mikrofoninstallation i Riksdagshuset, Andra kammarens plenisal.

Den provinstallation av ett 15-tal mikrofoner som i samarbete med L. M. Ericsson gjorts i några bänkrader i kammaren har nu varit i användning flera veckor. Huvudsyftet med provet har varit att försöka utröna om en mikrofon för var fjärde sittplats vore tillfyllest. Då ingen debatt inspelats med högklassig inspelningsapparat och då ingen statistik finnes i vad mån ledamöterna omkring dessa provmikrofoner talat från sina platser, kan provet icke anses avslutat. På en Dimafon-anläggning har inspelning av kammarens debatter gjorts. En omkastarlåda för val av mikrofoner har varit placerad på vänstra sidan av podiet, räknat från talmansstolen. Den person som skött valet av mikrofoner har sålunda varit placerad i plenisalen och har icke kunnat kontrollera det elektro-akustiska resultatet och kopplingen. Detta har medfört, att man icke kan vara förvissad om att bästa mikrofonplats kommit till användning och att nivån från omkastarplatsen varit riktigt avvägd. På de inspelade plattorna, som avlyssnats, har dessa brister kommit i dagen. Den använda inspelningsapparaturen (Dimafon) är försedd med automatisk nivåbegränsare. Då nivån blir för stark från mikrofonerna, pressas förstärkningen ned och ökas sedan i taluppehåll, mellan enstaka ord eller meningar, upp till normal förstärkning. Vid mycket ojämn och för stark ljudnivå gör sig denna begränsare gällande, så att en pumpning uppstår, vilket i detta fall med starkt sorl i plenisalen är mycket störande på upptagningarna (man får ett intryck av astmatisk andhämtning).

Detta är emellertid icke inspelningsapparaturens fel, utan har uppkommit genom att den inmatade ljudnivån varit helt okontrollerad. Sådan kontroll verkställes alltid vid ex.vis rundradiosändningar med förstärkare, volymkontroller, utstyrningsinstrument och högtalare, allt installerat i ett separat rum, akustiskt skilt från rummet där mikrofonerna är placerade, men med optisk insyn i detta senare rum.

Då en mikrofoninstallation av detta slag kommer att användas såväl: 1) för en akustikförbättring med hjälp av flera små högtalare, utplacerade i plenisalen, för åstadkommande av en diffus ljudfördelning, 2) såsom källa för rundradioutsändning eller upptagning av debatter för riksdagskrönikor o. dyl., som 3) för mekanisk, elektrisk eller magnetisk registrering av debatter, att ligga till grund för utskrivning av kammarens protokoll, är det nödvändigt att denna första länk i den elektroakustiska kedjan göres så fulländad som möjligt är.

Det är min uppfattning, att det är nödvändigt 1) att alla kammarens bänkrader blir monterade enligt samma system, som nu provats på några bänkrader, 2) att hela installationen med anordningen för inväljande av mikrofoner, nivåkontroll och förstärkning jämte ledningsdragnings överlämnas att utföras av L. M. Ericsson, som ju i kamrarna redan tidigare har installerat ett vida berömt elektriskt röstningssystem, 3) att ljudkontrollrum anordnas med insyn över kammarens samtliga bänkrader.

Jag vill i detta sammanhang även omnämna Radiotjänsts intresse för att ett sådant mikrofonsystem kommer till stånd, när de hittills utsända debatterna måst bli ofullständiga genom att inlägg gjorda från andra platser än statsrådsbänkar och talarstol icke kunnat användas i radioprogrammen.

Då sålunda denna mikrofoninstallation kommer att tjäna flera synnerligen betydelsefulla syften, får jag varmt rekommendera, att anläggningen kommer till stånd och att prov må få utföras under lång tid, så att alla olika påverkande faktorer må kunna bli föremål för bedömning.

Det är min uppfattning, att inga som helst risker föreligger för att systemet, så som det här upplinjerats, icke skulle bli tillfredsställande, när detsamma utprovats och varit i användning i ett flertal länder och institutioner. Såsom exempel kan andragas konferensrummen i Förenta Nationerna i New York, Paris och Genève, representantförsamlingen i Canada m. fl.

Stockholm den 12 juni 1953.

J. von UTFALL
c/o AB Radiotjänst.
